Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

8 päivänä joulukuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Oikeusavustajien (procurador) suorittamat palvelut — Palkkiotaulukko — Tuomioistuimet — Poikkeaminen ei ole mahdollista

Yhdistetyissä asioissa C-532/15 ja C-538/15,

joissa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvista ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka Audiencia Provincial de Zaragoza (Zaragozan alueellinen tuomioistuin, Espanja) ja Juzgado de Primera Instancia de Olot (Olotin alioikeus, Espanja), ovat esittäneet 22.9.2015 ja 18.9.2015 päivätyillä päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 9.10.2015 ja 15.10.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

Eurosaneamientos SL,

Entidad Urbanística Conservación Parque Tecnológico de Reciclado López Soriano ja

UTE PTR Acciona Infraestructuras SA

vastaan

ArcelorMittal Zaragoza SA,

Consejo General de Procuradores de Españan

osallistuessa asian käsittelyyn (C-532/15),

ja

Francesc de Bolós Pi

vastaan

Urbaser SA (C-538/15),

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit E. Regan, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev ja S. Rodin (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies X. Lopez Bancalari,

* * Oikeudenkäyntikieli: espanja.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.9.2016 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Eurosaneamientos SL, edustajinaan J. García-Gallardo Gil-Fournier, A. Guerrero Righetto ja A. Rada Pumariño, abogados, sekä J. Issern Longares, procurador,

— Francesc de Bolós Pi, edustajinaan J. García-Gallardo Gil-Fournier, A. Guerrero Righetto ja A. Figueras Sabater, abogados, sekä F. de Bolós Pi, procurador,

— Urbaser SA, edustajinaan J. Badía Armengol ja L. Ruz Gutiérrez, abogados, sekä J. Pons Arau, procurador,

— Consejo General de Procuradores de España, edustajinaan A. Guerrero Righetto ja J. García-Gallardo Gil-Fournier, abogados, sekä J. Estévez Fernández-Novoa, procurador,

— Espanjan hallitus, asiamiehinään S. Centeno Huerta ja M. García-Valdecasas Dorrego,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. Bulterman, M. de Ree ja C. Schillemans,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

— Euroopan komissio, asiamiehinään H. Tserepa-Lacombe, C. Urraca Caviedes ja J. Rius,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat SEU 4 artiklan 3 kohdan, SEUT 56 ja SEUT 101 artiklan, Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan sekä palveluista sisämarkkinoilla 12.12.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY (EUVL 2006, L 376, s. 36) 4 ja 15 artiklan tulkintaa.

2 Nämä pyynnöt on esitetty asioissa, joista ensimmäisessä asianosaisina ovat Eurosaneamientos SL, Entidad Urbanística Conservación Parque Tecnológico de Reciclado López Soriano ja UTE PTR Acciona Infraestructuras SA sekä ArcelorMittal Zaragoza SA ja toisessa Francesc de Bolós Pi ja Urbaser SA ja joissa on kyse oikeusavustajien (procurador) palkkioista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 2006/123 4 artiklan 8 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

8) ’yleistä etua koskevilla pakottavilla syillä’ syitä, jotka yhteisön tuomioistuimen oikeuskäytännössä on vahvistettu sellaisiksi ja joihin kuuluvat muun muassa seuraavat: yleinen järjestys, yleinen turvallisuus, kansanterveys, sosiaaliturvajärjestelmän rahoituksen tasapainon turvaaminen, kuluttajien, palvelujen vastaanottajien ja työntekijöiden suojelu, liiketoimien rehellisyys, petostentorjunta, ympäristönsuojelu kaupunkiympäristö mukaan luettuna, eläinten terveys, henkisen omaisuuden suojelu, kansallisen historiallisen ja taideperinnön säilyttäminen sekä sosiaali- ja kulttuuripolitiikan tavoitteet;

_ _”

4 Mainitun direktiivin 15 artiklan 2 kohdan g alakohdassa ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Jäsenvaltioiden on tutkittava, asetetaanko niiden oikeusjärjestelmässä palvelutoiminnan aloittamisen tai harjoittamisen ehdoksi seuraavien syrjimättömien vaatimusten noudattaminen:

_ _

g) pakolliset vähimmäis- tai enimmäishinnat, joita palveluntarjoajan on noudatettava

_ _

3. Jäsenvaltioiden on tarkistettava, että 2 kohdassa tarkoitetut vaatimukset täyttävät seuraavat ehdot:

a) syrjimättömyys: vaatimukset eivät ole suoraan tai välillisesti syrjiviä kansalaisuuden tai yrityksen kotipaikan suhteen;

b) välttämättömyys: vaatimukset ovat perusteltuja yleisen edun mukaisin pakottavin syin;

c) oikeasuhteisuus: vaatimukset ovat omiaan takaamaan tavoitellun päämäärän saavuttamisen, ne eivät saa ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi, eikä muilla vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä voida saavuttaa samaa tulosta.

_ _”

Espanjan oikeus

5 Pääasiallisesti oikeusavustajien (procurador) tehtäviä sääntelee tuomioistuinlaitoksesta 1.7.1985 annettu laki 6/1985 (Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial; BOE nro 157, 2.7.1985), ja heidän osallistumistaan oikeudenkäynteihin sääntelee siviiliprosessista 7.1.2000 annettu laki 1/2000 (Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil; BOE nro 7, 8.1.2000; jäljempänä siviiliprosessilaki). Oikeusavustajan keskeisenä tehtävänä on edustaa asianosaisia oikeudenkäynnissä ja tehdä tehokasta yhteistyötä tuomioistuinten kanssa oikeudenkäynnin moitteettoman kulun edistämiseksi. Kyseiset tehtävät ovat eri tehtäviä kuin asianajajan tehtävät, eivätkä ne ole asianajajan tehtävien kanssa yhteen sovitettavissa.

6 Siviiliprosessilain 242 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa:

”Virkamiehille, oikeusavustajille ja ammattilaisille maksettaviin palkkioihin, jotka määräytyvät palkkiotaulukon mukaan, sovelletaan heihin sovellettavaa palkkiotaulukkoa.”

7 Oikeusavustajien palkkiotaulukon hyväksymisestä 7.11.2003 annetussa kuninkaan asetuksessa 1373/2003 (Real Decreto 1373/2003 por el que se aprueba el arancel de derechos de los procuradores de los tribunales; BOE nro 278, 20.11.2003), sellaisena kuin se on muutettuna 13.1.2006 annetulla kuninkaan asetuksella 1/2006 (Real Decreto 1/2006; BOE nro 24, 28.1.2006; jäljempänä kuninkaan

asetus 1373/2003) määrätään oikeusavustajien palkkioiksi pakollinen ennalta määritetty määrä, josta oikeusavustaja ja asiakas voivat neuvotella, mutta jota voidaan korottaa tai alentaa enintään 12 prosentilla, ja asetetaan riidan rahalliseen intressiin perustuva asiakohtainen palkkioiden enimmäismäärä. Vuoden 2010 aikana tapahtuneiden lainsäädännön muutosten vuoksi oikeusavustajien yhdestä ja samasta asiasta, asiakirjasta tai oikeudenkäynnistä perimien palkkioiden kokonaismäärän enimmäismäärä on 300 000 euroa.

8 Direktiivi 2006/123 on pantu täytäntöön Espanjan oikeudessa palvelutoiminnan vapaasta aloittamisesta ja harjoittamisesta annetulla lailla 17/2009 (Ley 17/2009 sobre el libre acceso a las actividades de servicios y su ejercicio; BOE nro 283, 24.11.2009).

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-532/15

9 Sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevassa asiassa, jossa asianosaisina olivat Eurosaneamientos, Entidad Urbanística Conservación Parque Tecnológico de Reciclado López Soriano ja UTE PTR Acciona Infraestructuras (jäljempänä Eurosaneamientos ym.) sekä ArcelorMittal Zaragoza, viimeksi mainittu yhtiö velvoitettiin korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Eurosaneamientos ym:iden vaatimuksesta Audiencia Provincial de Zaragozan (Zaragozan alueellinen tuomioistuin, Espanja) kirjaaja vahvisti oikeudenkäyntikulujen määrän.

10 ArcelorMittal Zaragoza riitautti kyseisten vahvistettujen oikeudenkäyntikulujen määrän sillä perusteella, että Eurosaneamientos ym:ita edustaneen oikeusavustajan ja kyseisten yhtiöiden asianajajan palkkiot olivat perusteettomat ja liian suuret. Audiencia Provincial de Zaragozan kirjaaja alensi oikeudenkäyntikulujen määrää asianajajan palkkioiden osalta 17 558,70 eurolla arvonlisäveroineen ja oikeusavustajan palkkioiden osalta 2 793,56 eurolla arvonlisäveroineen.

11 Eurosaneamientos ym. nosti kanteen kirjaajan päätöksestä Audiencia Provincial de Zaragozassa.

12 Mainittu tuomioistuin antoi 12.2.2015 oikeudenkäyntikulujen vahvistamista koskevassa menettelyssä kolme määräystä, joissa Eurosaneamientos ym:iden riitautukset hylättiin siltä osin kuin ne koskivat asianajajien palkkioita, ja kehotti asianosaisia ottamaan kantaa SEUT 267 artiklassa määrätyn menettelyn vireille panemiseen oikeusavustajien palveluihin liittyvien kulujen ja tarkemmin sanottuna kyseisten kulujen määrän vahvistavan palkkiotaulukon osalta.

13 Audiencia Provincial de Zaragozalla on epäilyksiä siitä, onko Espanjassa käytössä oleva oikeusavustajien palkkiojärjestelmä sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Tarkemmin sanottuna mainittu tuomioistuin huomauttaa, että unionin tuomioistuimen 19.2.2002 antamasta tuomiosta Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97) ja 5.12.2006 antamasta tuomiosta Cipolla ym. (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758) ilmennee, että edellytyksinä sille, ettei menettely ole kilpailusääntöjen vastaista, on ensinnäkin se, ettei valtio ole luopunut käyttämästä päätösvaltaansa tai valvomasta kyseisten palkkiotaulukoiden täytäntöönpanoa, ja toiseksi se, että tuomioistuimet voivat tietyissä poikkeuksellisissa olosuhteissa poiketa asetetuista enimmäis- ja vähimmäisrajoista.

14 Tältä osin mainittu tuomioistuin katsoo, että tuomioistuinvalvonta rajoittuu siihen, että tarkastetaan, että kuninkaan asetuksessa 1373/2003 vahvistettua palkkiotaulukkoa on sovellettu tarkasti eikä erityisissä olosuhteissa ja asianmukaisesti perustellulla päätöksellä ole mahdollista poiketa kyseisessä palkkiotaulukossa vahvistetuista rajoista eikä tarkastaa, onko vaadittu määrä oikeassa suhteessa suoritettuun palveluun. Se huomauttaa myös, että Tribunal Constitucionalin (perustuslakituomioistuin, Espanja) oikeuskäytännöstä ilmenee, että se, että kansalliset tuomioistuimet kohtuullistaisivat oikeudenkäyntiavustajien palkkioita, merkitsisi kansallisen oikeuden vastaista tulkintaa.

15 Audiencia Provincial de Zaragoza pohtii lisäksi – vaikka se katsookin, että unionin tuomioistuimen asiana on tulkita direktiivissä 2006/123 olevia käsitteitä ”yleisen edun mukainen pakottava syy”, ”välttämättömyys” ja ”oikeasuhteisuus” –, onko kansallisilla tuomioistuimilla oikeus valvoa siinä tapauksessa, että valtion antamassa asetuksessa vahvistetaan palveluja koskeva palkkiotaulukko ja että se sisältää hiljaisen ilmoituksen siitä, että on olemassa yleisen edun mukainen pakottava syy, sitä, onko mainittu palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus perusteltu yleisen edun vuoksi. Ellei mainitunlaista oikeuttamisperustetta ole, kyseinen tuomioistuin pohtii myös, onko kansallisilla tuomioistuimilla oikeus olla soveltamatta kyseistä palkkiotaulukkoa tai kohtuullistaa sen mukaisia määriä, vaikka Tribunal Constitucionalin oikeuskäytännöstä ilmenee, että tällainen kansallisten tuomioistuinten päätös merkitsee lainvastaista tulkintaa.

16 Lopuksi kansallinen tuomioistuin katsoo, että tiettyjen palvelujen hintojen pakottava vahvistaminen tosiasiallisesti suoritetusta työstä ja asian mahdollisista muista erityispiirteistä kuin riidan rahallisesta intressistä riippumatta saattaisi merkitä Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklassa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetun oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden loukkaamista, koska oikeudenkäyntikulujen välityksellä riidan asianosainen saattaisi joutua vastuuseen ennalta määritetyistä kustannuksista voimatta varmistua niiden oikeasuhteisuudesta tai perusteltavuudesta, mikä on tekijä, joka saattaa tosiasiallisesti olla este sellaisen kanteen nostamiselle, jonka lopputulos on epävarma tai kyseenalainen.

17 Näissä olosuhteissa Audiencia Provincial de Zaragoza on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko valtion antama oikeussääntö, jonka mukaan valtio harjoittaa valvontaa oikeusavustajien palkkioita vahvistettaessa ilmoittamalla asetuksella näiden palkkioiden täsmällisen ja sitovasti määritetyn määrän ja antamalla lainkäyttöelinten tehtäväksi erityisesti tapauksessa, joka koskee velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut, valvoa niitä jälkikäteen kussakin yksittäistapauksessa palkkioita vahvistettaessa, vaikka tämä valvonta rajoittuu ainoastaan sen tarkistamiseen, että palkkiotaulukkoa noudatetaan tarkasti, eikä poikkeustapauksissa ole mahdollista poiketa perustellulla päätöksellä palkkiotaulukossa asetetuista rajoista, yhdenmukainen [SEU] 4 artiklan 3 kohdan ja SEUT 101 artiklan kanssa?

2) Onko sen vuoksi, että unionin tuomioistuin on rajannut palveluista sisämarkkinoilla annetun direktiivin [4] ja [15] artiklan käsitteitä ”yleistä etua koskevat pakottavat syyt”, ”oikeasuhteisuus” ja ”välttämättömyys”, jäsenvaltioiden tuomioistuinten mahdollista katsoa tilanteessa, jossa valtio on säännellyt palveluista suoritettavien maksujen vahvistamista ja jossa täytäntöönpanosäännöksen puuttuessa on konkludenttisesti todettu olevan kyse yleistä etua koskevasta pakottavasta syystä, vaikka vertailu unionin oikeuskäytännön kanssa ei tue sitä, että konkreettisessa yksittäistapauksessa on olemassa rajoitus, joka ei ole yleisen edun mukainen, ja siten jättää soveltamatta oikeusavustajien palkkioita sääntelevää oikeussääntöä tai kohtuullistaa niitä?

3) Voiko tällaisen oikeussäännön vahvistaminen olla ristiriidassa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden kanssa, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut?”

Asia C-538/15

18 Espanjalainen oikeusavustaja de Bolós Pi nosti Urbaseria vastaan kanteen 66 912,73 euron suuruisen määrän maksamisesta lain mukaan määräytyvine korkoineen ja oikeudenkäyntikuluineen sellaisten palkkioiden vuoksi, jotka hänelle oli maksettava korvauksena siitä, että hän oli osallistunut kahden hallintotuomioistuimessa nostamansa kanteen käsittelyyn.

19 Urbaser tuo esiin, että de Bolós Pi:n vaatimat palkkiot ovat liian suuria, koska ne ovat suhteettomia siihen työmäärään nähden, joka mainituista kanteista oli aiheutunut tälle, koska yhden kanteen osalta hän oli esittänyt vain yhdeksän kirjelmää ja toisen kanteen osalta kolme. Urbaser väittää myös, että tuomioistuinten on voitava vahvistaa palkkiot tehdyn työn määrään nähden suhteutettuina, joten palkkioiden vahvistaminen yksinomaan kuninkaan asetuksen 1373/2013 mukaisen määrän perusteella loukkaa vapaan kilpailun periaatetta ja siten myös SEU 4 artiklan 3 kohtaa sekä direktiiviä 2006/123, mikä oikeuttaa sen, että asiaa käsittelevä tuomioistuin esittää ennakkoratkaisukysymyksen unionin tuomioistuimelle.

20 Urbaser väittää myös, että asianosaisten välillä oli kirjoittamaton sopimus, jonka mukaan oikeusavustajan palkkiot ovat korkeintaan 2 000 euroa. Urbaserin mukaan de Bolós Pi on kuitenkin päättänyt olla noudattamatta kyseistä sopimusta, minkä mainituista asioista, joista palkkioita vaaditaan, vastaava asianajaja on vahvistanut ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.

21 Juzgado de Primera Instancia de Olot (Olotin alioikeus, Espanja) kehotti 23.7.2015 antamallaan määräyksellä asianosaisia esittämään huomautuksensa siitä, olisiko aiheellista esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö.

22 Audiencia Provincial de Zaragozan tavoin Juzgado de Primera Instancia de Olot pohtii ensinnäkin sitä, onko kuninkaan asetus 1373/2003 sopusoinnussa SEUT 101 artiklan kanssa, kun tätä luetaan yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, kun unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö otetaan huomioon. Mainittu tuomioistuin huomauttaa muun muassa, että siviiliprosessilain 245 §:n 2 momentti ei mahdollista sitä, että kansalliset tuomioistuimet poikkeaisivat kyseisellä kuninkaan asetuksella vahvistetussa palkkiotaulukossa asetetuista rajoista. Toiseksi sillä on epäilyksiä siitä, onko mainittu kuninkaan asetus sopusoinnussa direktiivin 2006/123 kanssa, jossa säädetään, että palveluille ei voida asettaa vähimmäishintoja, ellei se ole välttämätöntä, ja että niiden on oltava perusteltuja yleiseen etuun liittyvästä pakottavasta syystä sekä oikeasuhteisia. Kolmanneksi mainittu tuomioistuin katsoo, että se, ettei mainitussa palkkiotaulukossa vahvistettuja määriä ole mahdollista riitauttaa sillä perusteella, että ne eivät ole oikeasuhteisia, ne ovat liiallisia tai ne eivät vastaa tehtyä työtä, saattaa olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen eli oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden vastaista.

23 Juzgado de Primera Instancia de Olot on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko säännöstöä, jossa vahvistetaan oikeusavustajien palkkiotaulukko, eli 7.11.2003 annettua kuninkaan asetusta 1373/2003, jossa oikeusavustajille maksettavien korvausten perusteeksi määritetään palkkiotaulukko tai vähimmäiskorvaus, joka voi joustaa ainoastaan 12 prosenttia ylös- tai alaspäin ja jonka osalta valtion viranomaiset, tuomioistuimet mukaan lukien, eivät voi poiketa kyseisistä vähimmäismääristä edes poikkeuksellisten olosuhteiden vallitessa, pidettävä yhteensopivana SEUT 101 artiklan kanssa, kun viimeksi mainittua määräystä luetaan yhdessä SEUT 10 artiklan ja SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa?

2) Siltä osin kuin on kyse mainitun lainmukaisen palkkiotaulukon soveltamisesta ja siinä vahvistettujen vähimmäispalkkioiden noudattamatta jättämisestä: voidaanko poikkeuksellisina olosuhteina pitää sitä, että tosiasiallisesti tehdyn työn ja palkkiotaulukon soveltamisesta seuraavan palkkioiden suuruuden välillä on suuri epäsuhta?

3) Onko kuninkaan asetus 1373/2006 yhteensopiva SEUT 56 artiklan kanssa?

4) Täyttääkö mainittu kuninkaan asetus direktiivin 2006/123 15 artiklan 3 kohdan mukaiset välttämättömyyttä ja oikeasuhteisuutta koskevat vaatimukset?

5) Sisältääkö Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla oikeuden voida riitauttaa tehokkaasti oikeusavustajan palkkioiden määritys silloin, kun seurauksena ovat suhteettoman korkeat palkkiot, jotka eivät vastaa tosiasiassa tehtyä työtä?”

24 Unionin tuomioistuimen presidentin 5.11.2015 antamalla määräyksellä asiat C-532/15 ja C-538/15 yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

25 Consejo General de Procuradores de España (Espanjan oikeusavustajien järjestö) vaatii, että molemmat ennakkoratkaisupyynnöt on jätettävä tutkimatta, ja Espanjan hallitus sekä de Bolós Pi vaativat, että ennakkoratkaisupyyntö asiassa C-538/15 on jätettävä tutkimatta lähinnä sillä perusteella, että kansallisen oikeuden mukaan unionin oikeuden tulkinta ei ole tarpeen pääasiassa kyseessä olevien riitojen ratkaisemiseksi. Niiden mukaan asiassa C-532/15 vain kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on ottaa kantaa suhteellisuusperiaatteen soveltamiseen. Asian C-538/15 osalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkoittamia kuninkaan asetuksen 1373/2003 säännöksiä ei niiden mukaan sovelleta pääasiaan, koska pääasiaa sääntelee yksinomaan oikeusavustajan ja hänen asiakkaansa välinen sopimus.

26 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklalla luotu menettely on unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla unionin tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita ne tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat (ks. tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

27 Tässä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne (ks. tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Tämän johdosta olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämillä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Tältä osin unionin tuomioistuimelle esitetystä asiakirja-aineistosta ei selvästi ilmene, ettei pyydetyllä unionin oikeuden tulkinnalla olisi mitään yhteyttä asian tosiseikkoihin tai kohteeseen.

Asiakysymys

Alustavat huomautukset

30 Aluksi on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen (ks. vastaavasti tuomio 28.4.2016, Oniors Bio, C-233/15, EU:C:2016:305, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Nyt käsiteltävissä ennakkoratkaisupyynnöissä on käytettävä tätä mahdollisuutta.

Ensimmäinen kysymys asiassa C-532/15 ja ensimmäinen ja toinen kysymys asiassa C-538/15

32 Ensimmäisellä kysymyksellään asiassa C-532/15 ja ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään asiassa C-538/15 ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet pyrkivät selvittämään lähinnä, onko SEUT 101 artiklaa, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, tulkittava niin, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa oikeusavustajien palkkioihin sovelletaan palkkiotaulukkoa, jota voidaan korottaa tai alentaa vain 12 prosentilla ja jonka tarkkaa soveltamista kansallisten tuomioistuinten on valvottava ilman että ne voivat poikkeuksellisissa olosuhteissa poiketa mainitussa palkkiotaulukossa asetetuista rajoista.

33 Aluksi on todettava, toisin kuin Eurosaneamientos ym., Consejo General de Procuradores de España ja Itävallan hallitus väittävät, että kuninkaan asetuksella 1373/2003 vahvistetut palkkiot, joita sovelletaan yhden jäsenvaltion koko alueella, voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan SEUT 101 artiklan 1 kohdassa ja SEUT 102 artiklassa tarkoitetulla tavalla (ks. vastaavasti määräys 5.5.2008, Hospital Consulting ym., C-386/07, ei julkaistu, EU:C:2008:256, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Vaikka SEUT 101 ja SEUT 102 artikla sellaisenaan koskevatkin ainoastaan yritysten toimintaa eikä niitä ole kohdistettu jäsenvaltion antamiin lakeihin ja asetuksiin, näissä artikloissa, luettuna yhdessä yhteistyövelvollisuutta koskevan SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, asetetaan jäsenvaltioille kuitenkin velvollisuus olla toteuttamatta tai pitämättä voimassa toimenpiteitä – vaikka ne olisivat lakeja tai asetuksia –, jotka ovat omiaan poistamaan yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokkaan vaikutuksen (ks. vastaavasti määräys 5.5.2008, Hospital Consulting ym., C-386/07, ei julkaistu, EU:C:2008:256, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että kyse on SEU 4 artiklan 3 kohdan ja SEUT 101 artiklan rikkomisesta silloin, kun jäsenvaltio joko yhtäältä määrää yritykset tekemään SEUT 101 artiklan vastaisia yritysten välisiä yhteistoimintajärjestelyjä, edistää tällaisten järjestelyjen tekemistä taikka vahvistaa niiden vaikutuksia tai toisaalta poistaa omalta sääntelyltään sen valtiollisen luonteen siirtämällä yksityisille toimijoille vastuunsa tehdä taloutta ohjaavia päätöksiä (ks. tuomio 5.12.2006, Cipolla ym., C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Sen tarkastamiseksi, onko Espanjan kuningaskunta poistanut pääasiassa kyseessä olevalta sääntelyltä sen valtiollisen luonteen, on tutkittava yhtäältä, onko se antanut oikeusavustajien palkkiotaulukoiden laatimisen yksityisten toimijoiden, nyt käsiteltävässä asiassa oikeusavustajien ammattijärjestöjen, tehtäväksi (ks. vastaavasti tuomio 19.2.2002, Arduino, C-35/99, EU:C:2002:97, 36 kohta; tuomio 5.12.2006, Cipolla ym., C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 48 kohta ja määräys 5.5.2008, Hospital Consulting ym., C-386/07, ei julkaistu, EU:C:2008:256, 21 kohta), ja toisaalta, onko oikeusavustajien

palkkioiden maksu pysynyt valtion valvonnassa (ks. vastaavasti tuomio 19.2.2002, Arduino, C-35/99, EU:C:2002:97, 42 kohta; tuomio 5.12.2006, Cipolla ym., C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, 51 kohta ja määräys 5.5.2008, Hospital Consulting ym., C-386/07, ei julkaistu, EU:C:2008:256, 24 kohta).

37 Tältä osin asiassa C-532/15 esitetystä ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että kuninkaan asetus 1373/2003 merkitsee valtion antamaa oikeudellista normia. Espanjan hallitus korostaa lisäksi kirjallisissa huomautuksissaan, että mainittua asetusta eivät ole laatineet oikeusavustajien ammattijärjestöt, vaan että kyseessä on asetusten tavanomaisen antamismenettelyn mukaisesti Espanjan ministerineuvoston hyväksymä valtion normi.

38 Lisäksi oikeusavustajien palkkioiden maksumenettelyjen osalta ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee, että mainittu menettely kuuluu kansallisten tuomioistuinten toimivaltaan. Tältä osin ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet huomauttavat, että kuninkaan asetuksella 1373/2003 vahvistetussa palkkiotaulukossa vahvistetut määrät sitovat kansallista tuomioistuinta palkkioiden maksun yhteydessä ja ettei mainitusta palkkiotaulukosta poikkeaminen ole sallittua poikkeuksellisissa tapauksissa eikä myöskään palkkioiden määrän oikeasuhteisuutta suoritettuun palveluun nähden ole sallittua tarkastaa.

39 Ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee myös, että kuninkaan asetuksessa 1373/2003 säädetään yhtäältä, että oikeusavustajalla ja hänen asiakkaallaan on mahdollisuus poiketa kyseisessä kuninkaan asetuksessa säädetyistä palkkioiden määristä enintään 12 prosentilla korottamalla palkkioita tai alentamalla niitä, ja toisaalta, että oikeusavustajan samasta asiasta saamilla kokonaispalkkioilla on yläraja. Espanjan hallituksen kirjallisista huomautuksista ilmenee, että mainitussa kuninkaan asetuksessa säädetään myös mahdollisuudesta poiketa poikkeuksellisesti tuomarin antamalla luvalla siinä säädetyistä enimmäismääristä sekä asiakkaiden oikeudesta riitauttaa oikeudenkäyntikulujen vahvistamismenettelyn yhteydessä tarpeettomat, ei-pakolliset, turhat tai lakiin perustumattomat kulut sekä palkkiot, jotka eivät ole aiheutuneet oikeusriidan yhteydessä.

40 Mainituissa olosuhteissa Espanjan kuningaskuntaa ei voida moittia pelkästään sillä perusteella, että kansallisten tuomioistuinten on oikeusavustajien palkkioiden maksumenettelyn yhteydessä noudatettava kyseisen jäsenvaltion tavallisessa asetuksenantomenettelyssä laatiman ja antaman kansallisen säännöstön säännöksiä, siitä, että se olisi antanut kyseisen lainsäädännön laatimisvallan tai sen toimeenpanovallan oikeusavustajien ammattijärjestöille.

41 Tämän tuomion 37–39 kohdassa esitetyistä syistä ei myöskään voida väittää, että mainittu jäsenvaltio joko määräisi oikeusavustajien ammattijärjestöt tekemään SEUT 101 artiklan vastaisia järjestelyjä, edistäisi tällaisten järjestelyjen tekemistä tai vahvistaisi tällaisten järjestelyjen vaikutuksia taikka että se määräisi käyttämään SEUT 102 artiklan vastaisesti väärin määräävää markkina-asemaa, edistäisi tällaista väärinkäyttöä tai vahvistaisi tällaisen väärinkäytön vaikutuksia (ks. vastaavasti määräys 5.5.2008, Hospital Consulting ym., C-386/07, ei julkaistu, EU:C:2008:256, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että asiassa C-532/15 esitettyyn ensimmäiseen kysymykseen ja asiassa C-538/15 esitettyihin ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on vastattava, että SEUT 101 artiklaa, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava niin, että se ei ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa oikeusavustajien palkkioihin sovelletaan palkkiotaulukkoa, jonka mukaisia palkkioita voidaan korottaa tai alentaa vain 12 prosentilla ja jonka tarkkaa soveltamista kansallisten tuomioistuinten on valvottava, ilman että ne voivat poikkeuksellisissa olosuhteissa poiketa mainitussa palkkiotaulukossa asetetuista rajoista.

Toinen kysymys asiassa C-532/15 ja kolmas ja neljäs kysymys asiassa C-538/15

43 Toisella kysymyksellään asiassa C-532/15 ja kolmannella ja neljännellä kysymyksellään asiassa C-538/15 ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet pyrkivät selvittämään lähinnä, onko SEUT 56 artiklaa tulkittava niin, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle siltä osin kuin kansalliset tuomioistuimet katsovat, ettei sitä voida oikeuttaa direktiivin 2006/123 4 artiklan 8 alakohdassa tarkoitetulla yleistä etua koskevalla pakottavalla syyllä ja siltä osin kuin se ei täytä kyseisen direktiivin 15 artiklan 2 kohdan g alakohdassa ja 3 kohdassa asetettuja oikeasuhteisuutta ja välttämättömyyttä koskevia edellytyksiä.

44 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastaamisesta kieltäytyminen on mahdollista vain, jos muun muassa on ilmeistä, ettei unionin oikeuden säännöstä, jonka tulkintaa unionin tuomioistuimelta on pyydetty, voida soveltaa (ks. määräys 12.5.2016, Security Service ym., C-692/15–C-694/15, EU:C:2016:344, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Tältä osin on niin, että sikäli kuin ennakkoratkaisupyynnöt koskevat pääasiassa kyseessä olevan lainsäädännön yhteensopivuutta EUT-sopimuksen palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten kanssa, on todettava, että näitä määräyksiä ei sovelleta tilanteeseen, jonka kaikki osatekijät rajoittuvat yhden ainoan jäsenvaltion sisälle (ks. vastaavasti määräys 12.5.2016, Security Service ym., C-692/15–C-694/15, EU:C:2016:344, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 15.11.2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, 47 kohta).

46 Unionin tuomioistuin on katsonut, että ennakkoratkaisupyynnöstä on ilmettävä ne konkreettiset seikat, joiden perusteella voidaan todeta sellaisen oikeusriidan, jonka kaikki osatekijät rajoittuvat yhden ainoan jäsenvaltion sisälle, kohteen tai olosuhteiden ja EUT-sopimuksen palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten välinen yhteys (ks. vastaavasti tuomio 15.11.2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, 54 kohta).

47 Näin ollen tilanteessa, jonka kaikki osatekijät rajoittuvat yhden ainoan jäsenvaltion sisälle, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on ilmoitettava unionin tuomioistuimelle unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklassa vaaditulla tavalla, miltä osin ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevalla oikeusriidalla sen puhtaasti sisäisestä luonteesta huolimatta on sellainen liittymä perusvapauksia koskeviin unionin oikeuden määräyksiin, joka tekee pyydetyn tulkinnan välttämättömäksi oikeusriidan ratkaisemiselle (ks. vastaavasti tuomio 15.11.2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, 55 kohta).

48 Ennakkoratkaisupyynnöistä ei mitenkään ilmene, että olisi olemassa kansallisissa tuomioistuimissa käytyjen oikeudenkäyntien asianosaisiin tai kyseisten asianosaisten toimintaan liittyviä osatekijöitä, jotka eivät rajoittuisi yhden ainoan jäsenvaltion sisälle. Ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet eivät myöskään ilmoita, miten niiden käsiteltävinä olevat riidat liittyvät – niiden puhtaasti valtionsisäisestä luonteesta huolimatta – perusvapauksia koskeviin unionin oikeuden määräyksiin, minkä vuoksi pyydetty ennakkoratkaisu olisi välttämätön kyseisten riitojen ratkaisemiseksi.

49 Näin ollen on todettava, että ennakkoratkaisupyynnöissä ei esitetä konkreettisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin osoittaa, että SEUT 56 artikla voi tulla sovellettavaksi pääasioissa.

50 Kun kaikki edellä esitetty otetaan huomioon, on todettava, että unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan Audiencia Provincial de Zaragozan asiassa C-532/15 esittämään toiseen kysymykseen eikä Juzgado de Primera Instancia de Olotin asiassa C-538/15 esittämiin kolmanteen eikä neljänteen kysymykseen.

Kolmas kysymys asiassa C-532/15 ja viides kysymys asiassa C-538/15

51 Kolmannella kysymyksellä asiassa C-532/15 ja viidennellä kysymyksellä asiassa C-538/15 ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet pyrkivät selvittämään lähinnä, onko perusoikeuskirjan 47 artiklaa tulkittava niin, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, joka ei mahdollista sitä, että asiakkaat voisivat tehokkaasti riitauttaa oikeusavustajan palkkiot silloin, kun ne ovat suhteettoman korkeita eivätkä vastaa tosiasiallisesti tehtyä työtä.

52 Unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin oikeusjärjestyksessä taattuja perusoikeuksia voidaan soveltaa kaikkiin unionin oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin mutta ei muihin tilanteisiin. Unionin tuomioistuin on jo muistuttanut tästä, ettei se voi arvioida perusoikeuskirjan nojalla sellaista kansallista lainsäädäntöä, joka ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan. Sen sijaan silloin, kun tällainen lainsäädäntö kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan, unionin tuomioistuimen, jolle on esitetty ennakkoratkaisupyyntö, on esitettävä kansalliselle tuomioistuimelle kaikki sellaiset tulkintaan liittyvät seikat, jotka ovat tarpeen, jotta kansallinen tuomioistuin voisi arvioida, onko kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva niiden perusoikeuksien kanssa, joiden noudattamista unionin tuomioistuin valvoo (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Näin ollen on tutkittava, kuuluuko pääasioiden taustalla oleva oikeudellinen tilanne unionin oikeuden soveltamisalaan.

54 Käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön yhteydessä pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa säännöstössä säännellään yleisesti tiettyjä maksuja lainkäytön alalla. Säännöstön tarkoituksena ei ole unionin oikeuden säännösten soveltaminen. Unionin oikeus ei myöskään sisällä mitään erityistä säännöstöä asiasta tai säännöstöä, joka voisi vaikuttaa kyseiseen kansalliseen säännöstöön (ks. vastaavasti tuomio 27.3.2014, Torralbo Marcos, C-265/13, EU:C:2014:187, 32 kohta).

55 Ennakkoratkaisupyynnöistä ei ilmene, että pääasioiden kohde kuuluisi unionin oikeuden asiayhteyteen (ks. analogisesti tuomio 22.12.2010, DEB, C-279/09, EU:C:2010:811, 28 ja 29 kohta sekä vastaavasti määräys 28.11.2013, Sociedade Agrícola e Imobiliária da Quinta de S. Paio, C-258/13, EU:C:2013:810, 23 kohta).

56 Kun kaikki edellä esitetty otetaan huomioon, on todettava, että unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan Audiencia Provincial de Zaragozan asiassa C-532/15 esittämään kolmanteen kysymykseen eikä Juzgado de Primera Instancia de Olotin asiassa C-538/15 esittämään viidenteen kysymykseen.

Oikeudenkäyntikulut

57 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

1) SEUT 101 artiklaa, luettuna yhdessä SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava niin, että se ei ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa oikeusavustajien palkkioihin sovelletaan palkkiotaulukkoa, jonka mukaisia palkkioita

voidaan korottaa tai alentaa vain 12 prosentilla ja jonka tarkkaa soveltamista kansallisten tuomioistuinten on valvottava, ilman että ne voivat poikkeuksellisissa olosuhteissa poiketa mainitussa palkkiotaulukossa asetetuista rajoista.

2) **Unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan Audiencia Provincial de Zaragozan asiassa C-532/15 esittämiin toiseen eikä kolmanteen kysymykseen eikä Juzgado de Primera Instancia de Olotin asiassa C-538/15 esittämiin kolmanteen, neljänteen eikä viidenteen kysymykseen.**

Allekirjoitukset